

ПОЕЗИЯТА КАТО ЕПИФАНИЯ

Словото конструира свят. С това започва християнската книга на книгите: с Бог, който създава, изричайки. И макар човешкото слово да е лишено от демуургична функция, която да прави светове му видими и общи за всички, то има една друга стихия: да пресътворява не това, което е и предстои, а това, което вече е преживяно, мигове на сърцето, личните епифани, опита, който е несподелим само емпирично, през видимото и наличното. Това прави и *Седмият жест II* на Цветанка Еленкова.

Стихосбирката е своеобразно продължение на предишна поетическа книга на авторката *Седмият жест* (2005) и концептуално дописва основни символни полета на предхождащата я сбирка: *ежедневието, тялото, думите, Бог, близките хора, пътя, жеста* (Яна Букова, Литературен вестник, 21-27.06.2006).

На първо място това, което няма как да не направи впечатление, е самото писане. Езикът на Цветанка Еленкова е оголен. Римата, метриката, формата, характерни за поезията, са изгубили своята власт, хегемонията си над словото. Важен е наративът, способността на поезията да се доближи до фрагмента, до чистия разказ, до реалността на преживяването отвътре на субекта, до уловения миг. Изказът е асоциативен и елиптичен. Заглавията образуват параболи, които затварят писаното в сложна реторическа алегоричност. Рефлексията върху преживяванията и усещанията на субекта и логосът работят успоредно с асоциацията, алюзията и метафоричността на изказа. *Седмият жест II* говори с първичната идеосинкретичност на вчувстването в света, като я удвоява през образа на Аза, който иска да проясни усещанията си и пред себе си, и пред другите. В стихотворенията доминират метафоричните сравнения: „Просто се утаяват утаяваме. Както кафето в дъното на чаша, както кръвта, която се съсирва, както мляко от вчера в чинията на котка.“ („Животът според Елиус и моят сън“), „Виждам ги легнали по корем и как ги притиска като сърдечна болка, като гробове, пълни с вода.“ („Понякога Бог е търпелив“) и пр. И те, подобно на цялата тропология на наратива, спомагат за достигането на тази същност на параболичния изказ, в която едното никога не е напълно равно

на другото, чистият образ е възможен само в кръстосването между отделните обекти, спомени, преживявания, рефлексии и поради това винаги е мътен, отгвъддискурсивен.

Характерно разбиране за поезията, която се доближава като форма до прозаическото писане е, че тя иска да предаде реалното, непосредственото, честитото преживяване на субекта. „Деятелното“ обаче не означава реалистично, не пресъздаване на реалност е това, което тази поезия търси. Нейните образи тръгват от видимото, за да се утаят в невидимото, където потъват. Асоциацията и сравнението невинаги са водени от обичайността на сходството и приликите между обектите. Те се подчиняват на мимолетността на образа, който събира противоречията на субективното преживяване. Обратно на „По следите на изгубеното време“ писането на Цветанка Еленкова не желае да реконструира плътния, цялостен образ, то не е обърнато към ревизия на миналото преживяване. Текстове вътре гълбаят в онтологията на настоящето, която премества и ревизира всяко минало преживяване, образ, усещане. Именно в тези мигове и Азът, бидейки при себе си, е винаги друг. Неслучайно и смъртта е чест гост в тези стихове – и силно метафоризирана, и превърната в разказ в отделните стихове фрагменти („Правата линия“, „Книга с отворен край“, „Смъртта“, „Екзекуция“, „Докато смъртта ни раздели“ и

пр.), и като общо усещане за образа, Аза и света, които могат да бъдат уловени, докато трае преживяването тук и сега.

Епифании – отсам и отвъд. Образите, пространствата, обектите на моментното преживяване обаче крият в себе си и механизмите на своеобразна катафатическа репрезентация на невидимото, скритото и съкровеното, на избликването на истината за света вътре в Аза. Именно затова и образът е демонументализиран, летлив, уловен през верига от идеосинкретични асоциации. Той е само път, посочване на битието, което някъде дълбоко в преживяващия субект съществува цялостно, лишено от сянката на думите, които никога няма напълно да успеят да го изговорят. Чудесното е парадокс, елипса, непълнота. Именно затова словото е само посока към същността, която в дълбините си не съответства нито на определена дума, нито на определен образ. *Седмият жест II* използва алюзията, за да покаже, че съкровеното може да бъде изговорено само като изплъзване. Много често стиховете фрагменти са снабдени с поантирац финал, който преобръща не само посоката, но и модуса на говорене. Ако текстът е обърнат към метафизичното, то поантата връща към отсамното, реалното, видимото. Така стихът, който бяга и се разпада в отвъдности, накрая разрушава собствената си метафизичност. Или обратното,

ако реалистиката доминира лирическият разказ, то финалът усложнява говоренето в метафизична посока, променя представата за образите, снабдява ги с фикционалност. Тази парадоксланост е поддържана от писането на Цветанка и за да запази двойствеността на епифанията на момента, като съвояваща отсам и отвъд.

Пространства и време

Онова стъкълце от счупена бутилка, излякано от морето, приличащо на камъче. Само едната страна на мида. Да ги събереш заедно и с другите, които всяка година отбираш от морския бряг, да ги поставиш в паничка до главата си на лавицата. Така да се научиш да мечтаеш – без морския звук на раковината, без дъгата на кристала.

(„В разнообразието е смиренieto“)

Дори да прочетем само няколко от стиховете фрагменти в книгата, ще ни направи впечатление, че това е силно пространствена поезия. Тя мисли през реконструкции и деконструкции на пейзажа, през начупвания на картината и синергии между различни пространства. Можем да наречем и работата с пространството следа, доколкото се акумулират образи, които да алюзират цялости, по-големи мащаби елипси, които четящият да допълни. (В това отношение биха могли да бъдат много интересни и съпоставката, и

новаторството на Цветанка Еленкова спрямо така наречената пейзажна лирика.) Въпреки че пространствената образност изглежда изключително доминантна в писането, всъщност тя е модел, през който Азът преработва мечашото през него време и утаяването му в непосредствеността на преживяването. Ако мога да преформулирам метафората на смиренето от цитирания фрагмент от стих, отнасяйки я към целостта на книгата, бих обобщила по следния начин: смиренето е преодоляването на траура по мимолетността на образа и възкресяването му обратно в настоящето, когато той вече не е, под формата на вътрешна епифания. Ако светът изчезва, заедно с него изчезва и един образ на Аза. Обратното на откровението на мига е тъгата по това себе си, което се губи. Но ето, мимолетността, непълнотата, фрагментарността на образа, има и тази обратна страна – да се превръща в епифания, в повторно явяване, което разкрива обратно в света и за нас някаква пълнота, която преди е липсвала. Последното в стиховете на Цветанка Еленкова е възможно именно през протичането на екзистенциалното време, което дава плътност, отново сглобява Аза и света.

Другата смърт

Ако си пожелаеш нещо един ден, не бих искала да умра през нощта, но рано сутрин, за да по-

вярвам, че животът продължава. Не бих искала да умра, докато спя, нито прекалено бързо, за да мога да се подготвя. Не да казват вместо мен молитви, но сама, седнала на ръба на леглото. Да си поплача, да държи ръцете на хората, които обичам. На любимия. Да му прочета отново стиховете си, да не се пускаме. С една мъничка надежда като в заключителната песен на концерт. Докато не свърши, не бих искала да умра, дори да угасят лампите.

(„1001 нощи“)

Да се улови последният дъх на битието, да се завърши, да се изпълни. Тогава Азът може да изчезне. Независимо че цялата стихосбирка кръжи около смъртта, целта на образите е да преодолеят умирането и изчезването, раздробяването на света. Отделните фрагменти са част от голямото единство на книгата, в която битието може да се види в пълнотата му, между отделните му сцени. Именно поезията е това, което за Цветанка Еленкова държи тази цялост. Тя е езикът, който може да събере отново множествения аз на момента, тя е това, което възвръща света. *Седмият жест II* е книга на вярата в съществуващото като съдържащо съкровението. Стихосбирка на погледа, който улавя невидимото. Писане, тактилно като тяло, летливо като дихание, което показва и зрялост на мисълта, и силна ерудиция. Книга, написана през множество скрити цитати и

препращания – от Епикур до Елитис. Стихо-
сбирка, за която би било вярно, че поезията
е философия, защото е способна да изрича
смисъла през онзи синкретизъм, през който
красивото и доброто, реалността и рефле-
ксията са отново и дълбоко свързани.

Кристина Йорданова

- В какво се изразява висшата
мъдрост? – запитал Евул.
- В помненето на смъртта.

*Из „Житие на св. Василий Велики,
архиепископ на Кесария Кападокийска“*